

ΒΙΒΛΙΑ ΦΑΤΕΡ

**ΔΩΣΤΕ ΜΑΣ ΒΙΒΛΙΑ
ΔΩΣΤΕ ΜΑΣ ΦΤΕΡΑ
1989 ΕΤΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΝΕΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ**

G U T E N B E R G

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1. ΜΕΡΙΚΟΙ ΕΧΟΥΝ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΠΩΣ Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ που γράφονται από τα ίδια τα παιδιά και, φυσικά, απευθύνονται στα παιδιά. Αμέσως όμως προβάλλει το ερώτημα: Είναι σε θέση τα παιδιά να δημιουργήσουν αξια λόγου λογοτεχνικά έργα; [...].

Οπωσδήποτε εδώ πρέπει να έχουμε υπόψη μας τον ιδιαίτερο τρόπο, με τον οποίο το παιδί πλησιάζει την Τέχνη και δημιουργεί, και που είναι σε πολλά σημεία εντελώς διαφορετικός από εκείνο των ενηλίκων. «Η παιδική δημιουργία», λέει ο Α. Μπενέκος, «υπόκειται στους περιορισμούς που επιβάλλει η ίδια η φύση του παιδιού, η φυσιολογική του ανεπάρκεια, η ψυχολογική του ανωριμότητα, η πνευματική του ατέλεια και χρωματίζεται από το σύνολο των καταστάσεων που προσδιορίζουν τον ψυχισμό του παιδιού σε κάθε βαθμίδα της ηλικίας του».

2. Μερικοί επίσης έχουν τη γνώμη, πως παιδικό λογοτέχνημα είναι εκείνο που έχει για κεντρικούς ήρωες παιδιά. Βέβαια, από μιαν άποψη, κάτι τέτοιο ανταποκρίνεται στη βαθύτερη λειτουργία της Τέχνης κι ικανοποιεί την ανάγκη του ανθρώπου για αυτοπραγμάτωση μέσ' απ' το έργο τέχνης.

Η σύγχρονη ψυχολογία μας πληροφορεί ότι τα παιδιά, αλλά συχνότατα και οι μεγάλοι, ταυτίζουν τον εαυτό τους με τους ήρωες των μυθιστορημάτων κλπ. που διαβάζουν ή των έργων που βλέπουν στον κινηματογράφο ή την τηλεόραση. Οι περιπέτειες και τα παθήματά τους γίνονται και δικά τους κι οι νίκες τους και δικές τους νίκες [...].

Αυτό όμως δε σημαίνει ότι μόνο έργα με ήρωες παιδιά συγκινούν την παιδική ψυχή. Το παιδί έχει την περιέργεια να γνωρίσει τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται και συμπεριφέρονται οι μεγάλοι, να γνωρίσει γενικά τον κόσμο κι έτσι όχι μόνο ευρύνει τον κύκλο των εμπειριών του αλλά και γνωρίζει ορισμένα πρότυπα ήθους και συμπεριφοράς, ή ακόμα, για να θυμηθούμε τον C. Jung, ορισμένα «αρχέτυπα», όπως λ.χ. του σοφού, της μάνας, του πατέρα, του δασκάλου κλπ., όχι βέβαια με τη μεταφυσική έννοια του όρου, αλλά έτσι όπως τα επεξεργάστηκε στη διαδρομή των αιώνων η ομαδική συνείδηση και μεταβιβάστηκαν με τη συνεχή επανάληψη από γενιά σε γενιά [...].

3. Έχει γίνει λόγος σε άλλα βιβλία ιστορίας της Παιδικής Λογοτεχνίας, ότι βιβλίο Παιδικής Λογοτεχνίας, δεν είναι μόνο εκείνο «που διαβάζουν μόνο τους τα παιδιά...», αλλά και το βιβλίο που το διαβάζουν στα παιδιά οι γονείς ή οι μεγαλύτεροι στο σπίτι, στο σχολείο ή και στο ραδιόφωνο». Μα είναι αυτόνοτο. Όπως είναι αναγκαίο ν' αναγνωρίσουμε ως παιδικά λογοτεχνήματα τα δημιουργήματα εκείνα που έντεχνο λόγο που μεταβιβάστηκαν προφορικά από γενιά σε γενιά και που το πιο αντιπροσωπευτικό τους είδος είναι τα «λαϊκά παραμύθια».

4. Τέλος, όλοι συμφωνούν ότι έργα Παιδικής Λογοτεχνίας είναι εκείνα που απευθύνονται στα παιδιά, που είναι και κατά τεκμήριο αποδέκτες τους. Δίχως το στοιχείο τούτο δε θα είχε καμιά έννοια η ύπαρξη της Παιδικής Λογοτεχνίας. Όπως επίσης και η ένδειξη της αναφοράς στην αποδοχή της κάνει ν' αναφύονται για το μελετητή της ορισμένα προβλήματα, όπως:

—Γίνονται αποδεκτά από το παιδί όλα τα λογοτεχνήματα που απευθύνονται σ' αυτό; Το ευχαριστούν, το διασκεδάζουν ή το συγκινούν, και ως ποιο βαθμό;

– Είναι όλα τα έργα της Παιδικής Λογοτεχνίας κατάλληλα για το παιδί; Προάγουν την αισθαντικότητα του, το ανεβάζουν πνευματικά και ψυχικά, το υποβοηθούν να γνωρίσει καλύτερα τον κόσμο και το κάνουν ικανό να προσαρμοστεί ανετότερα στο περιβάλλον του και να γίνει δημιουργικό μέλος της κοινωνίας στην οποία ανήκει;

Το πρώτο σκέλος των ερωτήσεων ανάγεται στη δύναμη και την αποτελεσματικότητα της λογοτεχνίας – και της Τέχνης γενικότερα – να μιλήσει στην ψυχή του παιδιού [...].

Το δεύτερο αναφέρεται κυρίως στο περιεχόμενο του παιδικού λογοτεχνήματος, σε συνάρτηση με το είδος των παρωθήσεων που, μάλλον αναπόφευκτα, συνεπάγεται. Εδώ διαφαίνεται η σύζευξη με ό,τι ονομάζομε «αγωγή με το λόγο» [...].

[Ίθροι]

Ένα λογοτέχνημα, για να είναι κατάλληλο για την παιδική ηλικία, είναι αναγκαίο να τηρεί ορισμένους όρους, ανάμεσα στους οποίους ξεχωρίζουμε τους παρακάτω:

1. Να είναι προσαρμοσμένο στο γλωσσικό πλούτο του παιδιού. Το παιδί θα μπει μέσα στον κόσμο που το λογοτέχνημα του έχει ετοιμάσει, ακολουθώντας τους δρόμους που ανοίγουν μπρος του οι λέξεις [...].

2. Να είναι προσαρμοσμένο στο γνωσιολογικό πλούτο του παιδιού. Οι εμπειρίες του παιδιού είναι στην αρχή ελάχιστες ή αρκετά περιορισμένες και θολές. Με τον καιρό και με βάση τους μηχανισμούς οικοδόμησης της γνώσης οι εμπειρίες αυτές ξεκαθαρίζονται, σταθεροποιούνται, ο κύκλος τους πλατύνει, το παιδί πάει ν' αγκαλιάσει τον κόσμο. Κι ακριβώς γιατί θέλει να γνωρίσει καλύτερα τον κόσμο

που το περιβάλλει, αρέσει στο παιδί ν' ακούει ή να διαβάζει για ό,τι υπάρχει ή συμβαίνει γύρω του, πιστεύοντας πως έτσι θα μπορέσει καλύτερα να προσαρμοστεί σ' αυτόν και να τον κατακτήσει [...].

3. *Να ικανοποιεί την ανάγκη του παιδιού για κίνηση.* Η ανάγκη για κίνηση είναι στενά δεμένη με την ανάγκη του παιδιού για ανάπτυξη κι ενδυνάμωση των σωματικών του οργάνων, με την ανάγκη για ζωή [...].

4. *Να ικανοποιεί την ανάγκη για χαρά.* Το παιδί έχει τόσο ανάγκη από χαρά όσο έχει κι από τροφή κι από αέρα. Παιδιά που μεγάλωσαν μέσα σ' ένα περιβάλλον αυστηρό, βαρύθυμο, μελαγχολικό καταντούν ψυχικά άρρωστα, μαραίνονται, χάνουν το κέφι και την όρεξη για ζωή και καταντούν τελικά άχρηστα για τον εαυτό τους και την κοινωνία [...].

5. *Να μην προκαλεί ισχυρές, συγκλονιστικές συγκινήσεις.* Είναι γνωστό ότι στα πρώτα ιδιαίτερα χρόνια της ζωής του το παιδί αρέσκεται να βρίσκεται στο ίδιο περιβάλλον, οι οπτικές και ακουστικές παραστάσεις του να μη διαφέρουν και πολύ η μια από την άλλη. Κάθε απότομη μεταβολή το αναστατώνει, το τρομάζει, του διαταράσσει επικίνδυνα τον ψυχικό του κόσμο [...].

6. *Να είναι απλό, παραστατικό, εποπτικό.* Το θέμα της απλότητας παίρνει εδώ μια ξεχωριστή σημασία. Πρόκειται για απλότητα στα εκφραστικά μέσα, στη διατύπωση των εννοιών, στη δομή και στις καταστάσεις, στις οποίες αναφέρεται το λογοτέχνημα [...].

7. *Να καλλιεργεί στα παιδιά ενγενικά αισθήματα και να δημιουργεί παρορμήσεις για πράξεις ανώτερες.* Στο σημείο αυτό είναι δυνατό να διαβλέψει κανένας μια ροπή προς κάποια δεοντολογία της Τέχνης. Αλλά δεν πρέπει ν' αγνοούνται δυο πράγματα: ότι η Τέχνη είναι, στη βάση της, κοινωνική λειτουργία· κι ότι η επίδρασή της στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και την επιλογή της πορείας του μέσα στη ζωή δεν είναι μικρή [...].

8. *Να προάγει την κοινωνικότητα και τη συνεργασία ανάμεσα στους ανθρώπους καταπολεμώντας τον εγωκεντρισμό της νηπιακής ηλικίας και προάγοντας την τάση της μαθητικής, ιδιαίτερα, ηλικίας για συμμετοχή στις δραστηριότητες της ομάδας [...].*

9. *Να εξάγει το ιδανικό της ειρήνης και της συνεργασίας ανάμεσα στους λαούς, με παράλληλη καταδίκη του πολέμου. Κι αυτό, βέβαια, όχι με αφηρημένες εκφράσεις και λόγια κούφια, αλλά με προβολή καταστάσεων, όπου διακωμωδείται η εριστικότητα και το φιλοπόλεμο μένος και παρουσιάζονται απ' τη μια μεριά τα τραγικά πολλές φορές αποτελέσματα των συγκρούσεων και των πολέμων και απ' την άλλη τα επιτεύγματα των κοινωνιών που ζουν σε ειρήνη.*

10. *Να προβάλλει το ρόλο της εργασίας στην κατάκτηση της ζωής και την αποστροφή στη φυγοπονία και την κάθε είδους εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Παράλληλα πρέπει να κάνει συνειδητή και βίωμα καθημερινό την απαίτηση για δικαιοσύνη, για δίκαιη αμοιβή της εργασίας.*

11. *Να καλλιεργεί την αγωνιστικότητα, καταπολεμώντας παράλληλα τη μοιρολατρία και το ρεαλισμό, και να κάνει συνείδηση ότι τίποτα δεν καταχτιέται δίχως αγώνες και θυσίες.*

12. *Να κάνει το παιδί να συνειδητοποιήσει ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι μεταξύ τους, ότι έχουν τα ίδια δικαιώματα στη ζωή και στη μόρφωση κι ότι η αξία τους κρίνεται απ' το ποσοστό και το βαθμό προσφοράς τους στο κοινωνικό σύνολο.*

13. *Ν' ανταποκρίνεται στη βαθμίδα ψυχικής και πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού. Πράγμα που σημαίνει ότι δεν υπάρχει μια και μόνη Παιδική Λογοτεχνία, αλλά τόσες, όσες είναι και οι βαθμίδες που περνά το παιδί στην εξέλιξή του, ώσπου να γίνει ενήλικος.*

Στο σημείο τούτο θα προστρέξουμε στα πορίσματα της νεότερης Ψυχολογίας τα σχετικά με τη διαίρεση της ηλικίας του αναπτυσσόμενου ανθρώπου σε βαθμίδες ή περιόδους ανάπτυξης. Η περισσότερο παραδεκτή σήμερα διαίρεση είναι η ακόλουθη:

Η Λ Ι Κ Ι Ε Σ

Αγόρια

Κορίτσια

Βρεφική	0-10 έτος	0-10 έτος
Πρώτη παιδική	10-30 έτος	10-30 έτος
Δεύτερη παιδική ή νηπιακή	30-70 έτος	30-70 έτος
Τρίτη παιδική ή μαθητική	70-120 έτος	70-100 έτος
Προεφηβεία	120-150 έτος	100-140 έτος
Εφηβεία	150-160 έτος	140-150 έτος
Νεότητα	160-210 έτος	150-200 έτος

Συμπέρασμα

Παιδική Λογοτεχνία είναι η Λογοτεχνία που απευθύνεται στα παιδιά, ουστοιχεί με τα διαφέροντα και τις αφομοιωτικές τους δυνατότητες, τα υποβοηθεί στην ψυχοπνευματική τους ανάπτυξη, την αισθητική τους καλλιέργεια και την ομαλή και ορθή ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο κι είναι αποδεκτή απ' αυτά.

Χάρης Σακελλαρίου